

ББК 67.401.2
УДК 34 С 5
Х 24

Ш.Қ. ҲАСАНОВ

СТАНДАРТҲОИ БАЙНАЛМИЛАЛИИ ТАРБИЯИ ТАШАККУЛИ ҶАҲОНБИНИИ ЗИДДИКОРРУПСИОНӢ БАРОИ ВОРИДШАВӢ БА ИҚТИСОДИ ҶАҲОНӢ

Дар заминаи тадқиқу таҳлили тарбия ва густариши ҷаҳонбинии зиддикоррупсионӣ, ҷаҳонбинии иқтисодӣ нақши санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқии байналмилалӣ мубориза бо коррупсия мавқеи хосаро касб мекунад. Меъёрҳои ҳуқуқии байналмилалӣ ба монанди санадҳои ҳуқуқии миллӣ аз принсип ва қоидаҳои иборатанд, ки ба танзиму таъмин ва дарёфти риояи ҳуқуқи инсон нигаронида шудаанд. Дар чунин радиф мақоми тарбия дар густариши ҷаҳонбинии зиддикоррупсионӣ мусоидат мекунад.

Қобили зикр аст, ки тақрибан тамоми кишварҳои аъзои расмиятҳои байналмилалӣ ё расмиятҳои байналмилалӣ аз ҷониби онҳо эътирофгашта вобаста ба самту равиш ва алоқамандии он ба тамаддуни ҷаҳонӣ ба қомебию дастовардҳои бузурги қонунгузори миллӣ замина мешаванд. Аз ин лиҳоз, омӯзиш ва ташвиқу тарғиби расмиятҳои байналмилалӣ мубориза бо коррупсия барои бартараф намудани нуқсонҳои бесаводӣ ва беҳтар намудани сатҳи фарҳанг ва ҷаҳонбинии зиддикоррупсионӣ сабаб мегардад. Ба ҳамин тартиб, дар миёни ҳама манбаҳои ҳуқуқии мубориза бо коррупсия ситоиш ва фармудаҳои расмиятҳои байналмилалро мавриди баррасӣ қарор медиҳем. Зеро марому мақсади ҳар гуна расмиятҳои байналмилалӣ таъмини озоӣ ва мусовот аст ва дуруст аст, ки «Коррупсия костақунандаи қонуният, адолат, рушди иқтисодиёт, боварии мардум ба давлат ва аз ин лиҳоз боиси ташвишу нигарониҳои ахлоқиву сиёсӣ буда, мубориза бар зидди он талошҳои пайгириҳои мақомоти давлатӣ ва аҳли ҷомеа, истифодаи дастовард ва таҷрибаи байналхалқиро дар ин соҳа талаб мекунад» қайд намудааст Маризо Н.Х. [1].

Зимнан бояд гуфт, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯзи аввали мавҷудияти худ ҳамчун давлати соҳибистиклол принсипҳои ҳуқуқи байналмилалиро дар соҳаи ҳифзи ҳуқуқи башар ҷонибдорӣ менамояд ва ба онҳо содиқ мебошад [2, с.3]. Ҷамчунин ба сифати манбаҳои муҳими тарбияи шахс замина мегардад.

Санадҳои меъёрии ҳуқуқие, ки Тоҷикистон эътироф намудааст, ҷузъи таркибии системаи ҳуқуқии ҷумҳурӣ мебошанд. Дар сурати номутобиқатии қонунҳои ҷумҳурӣ ба санадҳои эътирофгардидаи байналмилалӣ ҳуқуқӣ, меъёрҳои санадҳои байналмилалӣ ҳуқуқӣ мавриди истифода қарор дода мешаванд (м. 10 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон (Сарқонун).

Меъёрҳои ҳуқуқии байналмилалӣ маҷмӯи қавоидест, ба монанди санадҳои ҳуқуқии миллӣ, ки ба танзиму таъмин ва риояи ҳифзи ҳуқуқи шахрвандон аз ҳи-

соби таносуби воқеии кафолатҳои давлатӣ ва дар иртибот онҳоро ба якдигар наздик ва мушаххас менамояд.

Қобили тазаккур аст, ки кишвари соҳибистиклоли мо имрӯз санадҳои зерини байналмиллалӣ ҳуқуқи оид ба соҳаи ҳуқуқи инсон ба тасвиб расонид, мавқеи онҳо дар тарбияи инсонӣ комил беназир аст. Аз ҷумла:

- Эъломияи умумии ҳуқуқи башар соли 1948;
- Паймони байналхалқӣ доир ба ҳуқуқи шахрвандӣ ва сиёсӣ аз 16 декабри соли 1966;
- Конвенсия дар бораи ҳуқуқи кӯдак аз 20 ноябри соли 1989;
- Конвенсияи байналхалқӣ дар бораи барҳам додани тамоми намудҳои таъбири наҷодӣ аз 21 декабри соли 1965;
- Конвенсияи зидди шиканҷа ва дигар намудҳои муносибат ва ҳазон бераҳмона, ғайриинсонӣ ё таҳқиркунандаи шаъну шараф аз 10 декабри соли 1984;
- Конвенсия дар бораи барҳам додани тамоми шаклҳои таъбир нисбат ба занон аз 18 декабри соли 1979.

Дар радиҳои ин бояд таъкид намуд, ки кишвари соҳибистиклоли мо аъзои дигар расмиятҳои байналмилалӣ гардидааст, ки дар онҳо усулҳои мубориза бо коррупсия ва ташаккули ҷаҳонбинии зиддикоррупсионӣ таҷдиди назар гардидааст. Бинобар ин, дар баробари муайян гаштани тарзу усулҳои ташаккули ҷаҳонбинии зиддикоррупсионӣ дар «Стратегияи мубориза бо коррупсия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2008 -2012» махсусан қайд гардидааст, ки проблемаи ҷиноятҳои муташаккили трансмиллӣ, махсусан коррупсия ва қонунигардонии (авфи) воситаҳои пулӣ айни замон таҳти назорати қатъии ҷомеаи ҷаҳонӣ қарор дорад [3]. Бо дарки ин ҳақиқат, мутазаккирем, ки 22 майи соли 2002 Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Конвенсияи Созмони Миллалӣ Муттаҳид бар зидди ҷиноятҳои муташаккили трансмиллӣ [4]. ҳамчун аъзо ба он ҳамроҳ шуд.

Конвенсияи Созмони Миллалӣ Муттаҳид бар зидди ҷиноятҳои муташаккили трансмиллӣ 15 ноябри соли 2000 бо резолюсияи Ассамблеяи Генералӣ таҳти №55/25 ба тасвиб расидааст. Конвенсия аз 41 модда иборат аст.

Тибқи м. 1 Мақсади асосии ба тасвибрасии Конвенсия аз мусоид ва таҳкими ҳамкорӣ дар баҳши пешгирӣ ва мубориза зидди ҷиноятҳои муташаккили трансмиллӣ иборат аст. Дар Конвенсия маънои мафҳумҳои зайл аз қабилӣ «гуруҳи ҷинояткорон», «фоида аз ҷиноят» ва ба монанди ин дигар ибораҳои, ки дар ҷиноятҳои муташаккили трансмиллӣ мавриди истифода қарор доранд, баррасӣ шудаанд.

Дар Конвенсия қайд шудааст, ки давлатҳои аъзои ҳамин Конвенсия дар муқаррар намудани ҷавобгарии ҷиноятӣ барои силсилаи кирдорҳои, ки аз ҷониби Конвенсия ҳамчун ҷиноят эътироф гардидааст, уҳдадоранд. Инчунин, Конвенсия масъалаҳоро марбут ба ҳамкориҳои байналмилалӣ ва дар ин росто истифодаи имконот ва андешидани тадбирҳои судманди ҳуқуқи баҳри густариши тарбияи ҷаҳонбинии зиддикоррупсионӣ ва анҷоми вазифаҳои муштарақро дар ин самт пешбинӣ менамояд.

Дар м.2 Конвенсия мафҳуми «гурӯҳи муташаккили ҷиноӣ» чунин маънидод шудааст: гурӯҳи муташаккил ё иттиҳоди ҷиноятӣ иборат аз се ва зиёда шахсоне, ки дар вақту ҷои муайян амалҳои якҷояи ҷиноятиро бо мақсади содир намудани ҷиноят ва маҷмӯи ҷиноятҳои ҷиддӣ ё аз қабилӣ ҷиноятҳое, ки мувофиқи ҳамин Конвенсия тариқи бевосита ё бавосита ба даст овардани фоидаи молиявӣ ва моддиро пешбинӣ менамояд, маънидод гардидааст.

Бояд тазаққур дод, ки истилоҳҳои «ҷинояткорӣ муташаккил» вобаста ба вуқӯъ пайвастанаш чунин маънидод шудааст:

а) Ҷамъи ҷиноятҳои ба қайдгирифташуда дар вақту ҷои муайян аз тарафи гурӯҳи муташаккил ё иттиҳоди ҷиноятӣ (ташкilotи ҷиноятӣ);

б) Ҷамъи гурӯҳи муташаккил ё иттиҳоди ҷиноятӣ (ташкilotи ҷиноятӣ) ва аъзои он дар вақту ҷои муайян;

в) Ташкили гурӯҳи муташаккил ё иттиҳоди ҷиноятӣ (ташкilotи ҷиноятӣ) ва фаъолияти ҷиноятӣ онҳо;

г) Шақли (гурӯҳи муташаккил) фаъолияти ҷиноятӣ буда, хусусияти устувор дорад, роҳбарикунанда мебошад, асосҳои касбӣ дошта, муҳофизат аз таъқиби ҳуқуқро тавассути коррупсия восита менамояд [5].

Умуман «гурӯҳи муташаккили ҷиноӣ» чун соҳмон аз соҳтори муайян, ки таркиби он аз субъект ва объекти ҷиноят иборат аст ва дар ин самт баҳри анҷом додани фаъолияти муштарақ амалҳои зиддиҳуқуқро касб менамоянд, фаҳмида мешавад.

Аз ин лиҳоз, Конвенсия аз як тараф сарчашмаи умумии эҳтиром ва риоя гардидани ҳуқуқ ва озодии инсон ба шумор равад, аз ҷониби дигар, ҳамчун маъҳаз пешгирӣ ва мубориза бо коррупсия маънидод мегардад. Дар б. 1 м. 8 («Криминализатсияи коррупсия») Конвенсия ин нукта махсусан қайд шудааст.

Аз ҷумла, дар б.2 м. 9 гуфта шудааст, ки «Ҳар як давлат-иштирокчӣ бо мақсади таъмини самараноки фаъолияти мақомоти пешгирӣ ва ошкор кардани коррупсия дар байни шахсони мансабдор ва татбиқи ҷазо барои он, инчунин зоҳир намудани монеа ба таъсири ҳаракатҳои ғайриқонунии онҳо ба ин мақомот бояд ба қадри қоя муҳайё намудани мустақилият тадбирҳо андешад».

Ҳамин тариқ, Конвенсияи Созмони Милали Муттаҳид бар зидди ҷиноятҳои муташаккили трансмиллӣ ҳуҷҷатест, ки дар он ғояҳои асосии мубориза алайҳи ҷиноятҳои хусусияти коррупсионидошта баррасӣ гаштааст, ҳамчун воситаи муҳими ташвиқ ва тарғиби решакан намудани амсоли чунин зуҳуроти номатлуби ҷомеа маҳсуб мегардад.

Конвенсияи Созмони Милали Муттаҳид бар зидди ҷиноятҳои муташаккили трансмиллӣ дар доираи ҳамкорихои байналмилалӣ оид ба мубориза бо коррупсия ва густариши ҷаҳонбинии зиддикоррупсионӣ моҳиятан ҳамчун ҳуҷҷати муҳим ҳисобида мешавад. Чи хеле, ки дар «Стратегияи мубориза бо коррупсия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2008-2012» қайд шудааст: «Барои татбиқи амалии он созишномаҳои дучониба ва бисёрҷониба ё шартномаҳо дар доираи ҳамкорихои бевоситаи байни мақомоти ҳифзи ҳуқуқ баста мешаванд» [6].

Усулҳои пешгирӣ ва мубориза бо коррупсия дар «Конвенсияи Созмони Милали Муттаҳид бар зидди коррупсия», ки дар Конгресси СММ соли 2003 бо мақсади пешгирӣ ва мубориза алайҳи ҷиноятҳои коррупсионӣ ва дар ин замина

риояи қоида ва принципҳои байналмилалӣ ба тавсиб расидааст, баррасӣ шудааст [6].

Бояд тазаккур дод, ки кишвари соҳибистиклоли мо 25 сентябри соли 2006 ба «Конвенсияи Созмони Милали Муттаҳид бар зидди коррупсия» ҳамроҳ шуд, ки баҳри амалисозии он тадбирҳои судманд андешида шудаанд.

Конвенсияи мазкур аз 8 боб ва 71 м. иборат аст.

Аз ҷумла: дар пешгуфтори он ҳадафҳои асосии таҳия, ба тасвибрасӣ ва усулҳои ба он ҳамроҳ шудан баррасӣ шудааст.

Инчунин эътибори хоса доштани як силсила расмӣтаҳои бисёртарафа оид ба пешгирӣ ва мубориза бо коррупсия ва дар ин замина густариши ҷаҳонбинии зидди коррупсионӣ дар ҳамин Конвенсия, ки мавзӯи мувофиқаи аъзо-давлатҳо қарор гирифтааст, қайд шудааст.

Аз ҷумла:

– Конвенсияи байниамериқои мубориза бар зидди коррупсия, ки Созмони давлатҳои Амриқо 29 марти соли 1964 қабул намудааст;

– Конвенсия дар бораи мубориза бар зидди коррупсия, ки шахсони мансабдори ҷомеаҳои Евроосиё, шахсони мансабдори Давлатҳои иштирокчиҳои Иттиҳоди Аврупоро дар бар мегирад ва Шӯрои Иттиҳоди Аврупо 26 майи соли 1997 қабул кардааст;

– Конвенсия дар бораи мубориза бар зидди ғурӯхташавии шахсони мансабдори хориҷӣ ҳангоми бастанӣ аҳдҳои байналмилалӣ тичоратӣ, ки Созмони рушд ва ҳамкориҳои иқтисодӣ 21 ноябри соли 1997 қабул кардааст;

– Конвенсия дар бораи ҷавобгарии ҷиноятӣ барои коррупсия, ки Кумитаи Вазири Иттиҳоди Аврупо 27 январӣ соли 1999 қабул кардааст;

– Конвенсия дар бораи ҷавобгарии гражданию ҳуқуқӣ барои коррупсия, ки Кумитаи Вазири Иттиҳоди Аврупо 4 ноябри соли 1999 қабул кардааст;

– Конвенсияи Иттиҳоди Африқа дар бораи пешгирии коррупсия ва мубориза бар зидди он, ки аз ҷониби Сарони давлатҳо ва ҳуқуматҳои Иттиҳоди Африқа 12 июли соли 2003 қабул гардидааст, бо миннатдорӣ ба маълумот гирифта ҳамзамон 29 сентябри соли 2003 эътибор пайдо намудани Конвенсияи Созмони Милали Муттаҳид зидди ҷинояткориҳои муташаккили трансмиллиро маъқул доништааст [6].

Паҳлуҳои муҳим ва то андозае ба сиёсати давлат табдил ёфтани пешгирӣ ва мубориза бо коррупсия дар бобҳои Конвенсия ҷамъ оварда шудаанд.

Масалан, боби 2-юми Конвенсия ба масоили «Ҷораҳои пешгирии коррупсия» бахшида шудааст, ки он аз м.5 оғоз ёфта, то м.14-ро фаро мегирад. Дар боби мазкур тадбирҳои бо самтҳои алоҳидаи мубориза бо коррупсия муайян шудааст;

– «Сиёсат ва амалияи пешгирӣ ва муқобилат ба коррупсия» (м.5), ки бештар дар ин самт тарзу усул ва истифодаи воситаҳои мушаххаси мубориза бо коррупсия аз ҷониби сохторҳои қудратии давлат баррасӣ шудааст.

– «Мақом ё мақомот оид ба пешгирӣ ва муқобилият ба коррупсия» (м.6), ки ба мавқеъ ва манзалати субъектони мубориза бо коррупсия, ки дар таъсис ва назорати ин самт асос ва принципҳои низомии қонунгузориҳои давлатҳои аъзои Конвенсия афзалиятноканд, бахшида шудааст.

– «Бахши оммавӣ» (м.7), дар ин бахш зарурати риояи принципҳои асосии низоми ҳуқуқӣ, аз ҷумла танзими ҷараёни ба қор қабулкунӣ, интиҳоб, адои хизмат, болоравӣ дар хизмат ва баромадан ба истеъфоро барои хизматчиёни граждани ва дар ҳолатҳои зарурӣ дигар шахсони ба чунин вазифаҳои оммавӣ интиҳобнашавандаро, ки бояд аъзо -давлат таъсис диҳад, дастгирӣ намояд ва таҳким бахшад, баррасӣ шудааст.

– «Кодексҳои рафтори шахсони мансабдори оммавӣ» (м.8), ки ба масоили пешбурди фаъолияти хизмати шахсони мансабдор, ки мақсади ташкили дурусти хизмати давлатӣ тариқи институтсионалӣ ба тасвиб расонидани Кодекси одоби хизмати ро тақозо менамояд, ба татбиқи усулҳои он бахшида шудааст. Ба ин иқдом бояд зерин таъсири «Кодекси байналмилалӣ рафтори шахсони мансабдори давлатӣ», ки тибқи Қарори 51/59 Ассамблеяи Генералии СММ аз 12 декабри соли 1996 ба тасвиб расидааст, эътибор додан лозим аст.

Бояд тазаққур дод, ки дар доираи пешгирӣ ва мубориза бо коррупсия аз ҷониби аъзо-давлатҳои Конвенсия андешидани маҷмуи тадбирҳои зарурӣ ва тақвият бахшидан ба самаранокии он моддаҳои зерин тавсия шудааст, «Харидҳои оммавӣ ва идораи маблағҳои оммавӣ» (м.9), «Ҳисоботдиҳии оммавӣ м.10.), «Чораҳои нисбат ба мақомоти судӣ ва мақомоти прокуратура» (м.11), «Бахши хусусӣ» (м.12). Моддаи 6 Конвенсия доира ва мақоми субъектони пешгирӣ ва мубориза бо коррупсияро дар мисоли мақомоти қудратӣ ва махсуси салоҳиятдор, ки фаъолияти пурсамарро бояд таъмин намояд, пешбинӣ намудааст.

Баҳри қомеъи гаштан ба самаранокии фаъолияти мақомоти давлатии мубориза бо коррупсия ташкилотҳои ҷамъиятӣ нақши муҳим мебозанд, ки аз ҷониби давлат дар фазои ҳамроҳангсозии фароҳам овардани имконият ва шароити мусоид баҳри иштироки созмонҳои ҷамъиятӣ ба ҳайси субъекти мубориза бо коррупсия ва тарзу усулҳои ширкати онҳо ба таври муфассал дар м. 13 Конвенсия оварда шудааст. Тадбирҳои оид ба пешгирӣ ва назорату сарфақорӣ аъсор нисбат ба фаъолияти бонкӣ ва муассисаҳои ғайрибонкӣ, аз ҷумла аз ҷониби шахсони воқеӣ ва хусусӣ, ки ба таври расмӣ ва ғайрирасмӣ, хизматрасонӣ анҷом дода мешавад, дар ин самт андешидани чораҳои м.14 тақозо менамояд.

Боби 3. Конвенсия бошад, ба «Криминализиатсия ва фаъолият оид ба хиёзи ҳуқуқ» ки аз м.15 то м.42-ро дар бар мегирад, бахшида шудааст. Дар ин боб Конвенсия қоидаҳои муқаррар намудааст, ки онҳо мансуби ҷиноятҳои коррупсионӣ мебошанд.

Дар бобҳои боқимондаи Конвенсия масоили мухталиф аз ҷумла доир ба қабули санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқӣ ва ҳамзамон андешидани тадбирҳои ташкилӣ-ҳуқуқии пешгирӣ ва мубориза бо коррупсияро, ки аз ҷониби аъзо-давлатҳо бояд сурат гирад, гирд оварда шуданд.

Бояд тазаққур дод, ки дар соҳаи ҳамкорӣҳои байналмилалӣ ва дар доираи ёрии ҳуқуқии байниҳамдигарӣ, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон иштирокчи ва аъзои силсилаи созишномаҳои байналмилалӣ, байнидавлатӣ ва байниҳуқуматӣ мебошад, ки меъёрҳои он дар қисми таҳия ва ирсоли ҳуҷҷатҳо, гузаронидани қоғуқов, мусодира, ирсол ва додани далелҳои шайъӣ, гузаронидани экспертиза, пурсиши айбдоршаванда, шохидон, экспертҳо, оғоз қардани

парвандаҳои ҷиноятӣ, кофтуков ва супоридани (экстрадитсия) шахсоне, ки ҷиноят содир кардаанд, ҳамзамон ба ҷиноятҳои коррупсионӣ низ татбиқ мегардад.

Амсоли чунин расмиятҳое, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон дар моҳи сентябри соли 2003 ба он ҳамроҳ гаштааст, «Нақшаи Истанбулии мубориза бо коррупсия барои мамлакатҳои дорои иқтисодиёти давраи гузариш» маҳсуб аст. Яке аз шартҳои татбиқи Нақшаи амалиёти Истанбулӣ, мутобиқат намудани асосҳои қонунгузорию ҳуқуқӣ ва институтсионалии мубориза бо коррупсия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад. Инчунин таъкид шудааст, ки дар ин самт Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба вазъи асосии қонунгузорию ҳуқуқӣ ва институтсионалии худ оид ба мубориза бо коррупсия ҳисобот манзур дошта ва тавсияҳои пешниҳод намудаи Ташкилоти Ҳамкории Иқтисодӣ ва Рушдро (ТҲИР) бо муваффақият амалӣ месозад [6].

Баҳри татбиқи тавсияҳо зарур аст, ки тадбирҳои зерин андешида шаванд.

– «Тасдиқи Конвенсияи Созмони Милали Муттаҳид бар зидди коррупсия аз 31 октябри соли 2003 таъмин карда шавад;

– созишномаҳои байналмилалӣ оид ба мубориза бо коррупсия барои мувофиқи мақсад будани ҳамроҳшавии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Конвенсияи Шӯрои Аврупо дар бораи масъулияти гражданию ҳуқуқӣ барои коррупсия (Страсбург, 4 ноябри соли 1999), Конвенсияи Ташкилоти Ҳамкории Иқтисодӣ ва Рушд оид ба мубориза бо тибқи пора харидани шахсони мансабдори давлатҳои хориҷӣ ҳангоми гузаронидани амалиёти байналмилалии мансабӣ (Истанбул, 21 ноябри соли 1997) ва ғайра мавриди омӯзиш қарор дода шавад;

– оид ба шартнома ва созишномаҳои байнидавлатӣ, байниҳукуматӣ ва байниидоравӣ бо мамлакатҳои Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил (ИДМ) ва хориҷи дур дар бораи ёрии ҳуқуқӣ ва додугирифтӣ ҷинояткорон корҳо доир гардад» [6].

Инчунин дар ин самт андешидани тадбирҳои судманд оид ба расонидани ёрӣ ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, бозомӯзӣ ва такмили ихтисоси хизматчиёни давлатӣ ва мақомоти зиддикоррупсионӣ, дар доираи ҷалби мутахассисон аз давлатҳои хориҷа ба роҳ мондани ҳамкории, бахшида дар мавзӯи коррупсия гузаронидани конфронс, семинар, тренингиҳои ватанӣ ва байналмилалӣ ва мониторингҳо оид ба иҷрои ӯҳдадорихои байналмилалӣ ва ғ. тақозои замон аст, таъкид шудааст.

Ҳуҷҷатҳои мазкур ҳамчун воситаи муҳими муфид ва манбаи иттилоот оид ба стандартҳои байналмилалии пешгирӣ ва мубориза бо коррупсия арзёбӣ гардад, аз ҷониби дигар ҳамчун роҳнамои фаъолияти ҳайати қормандони мақомоти Агентии мубориза бо коррупсия ва дигар идораю ташкилотҳои давлатӣ ва ҷамъиятӣ маҳсуб аст;

– омӯзиши меъёр ва принципҳои стандартҳои ҳуқуқи байналмилалӣ ва паҳлӯҳои он ҳамчун воситаи инкишофи маҳорат ва малакаи касбии мутахассисони ин самти фаъолият истифода мешавад;

– донишҷӯи санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ оид ба пешгирӣ ва мубориза бо коррупсия зарур ва муҳим аст. Зеро ин расмиятҳо ҳамчун роҳнамои фаъолияти қормандони мақомоти мубориза бо коррупсия дар соҳаи ҳуқуқи

инсон, ба тақвият бахшидани фаъолияти пурсамари онҳо таъсири мусбат мерасонад;

– санадҳои меъёрии байналмилалӣ мубориза бо коррупсия таҳкурси ва манбаи асосии ташаккули эҳтиром ва қадр намудани ҳуқуқҳои асосии инсон аз ҷониби мақомотҳои давлатӣ ва масъулони ин соҳаи фаъолият ба шумор меравад;

– омӯзиши санадҳои меъёрӣ ҳуқуқии байналхалқии мубориза бо коррупсия, яке аз омилҳои рушди шахс дар соҳаи ҳуқуқи инсон ба шумор меравад ва асоси фаъолияти ҳар як аъзои ҷомеаи шахрвандӣ бояд бошад.

Аз ин лиҳоз, эътибор додан ба ҷанбаҳои муфиди ин санадҳои байналмилалӣ мубориза бо коррупсия вазифаи ҳар як аъзо - давлат бояд бошад ва дар ин замина андешидани чораҳои мушаххаси тарбиявӣ - тарбияи ҷаҳонбинии зиддикоррупсионӣ тақозои замон аст.

Бояд тазаккур дод, ки тадбирҳои муҳим ва таҳкими усулҳои мубориза бо коррупсия дар санадҳои дигари байналмилалӣ мавриди баррасӣ қарор дода шудааст, ки дар аксари онҳо кишвари соҳибистиклоли мо ба ҳайси яке аз аъзо – давлатҳо ба ин ҳуҷҷатҳо шомил гардидааст.

Калидвожа: ҷаҳонбинии зиддикоррупсионӣ, коррупсия, ҷомеаи шахрвандӣ, иқтисодидеги зерипардагӣ, ҷиноятҳои иқтисодӣ, ҳуқуқ, ҷиноятҳои коррупсионӣ

Пайнавишт:

1. Халифаев, Маризо Ниёзович. Ҳамоҳангсози сиёсати зиддикоррупсионӣ. Прокуратураи Тоҷикистон 80 сол. – Душанбе: Сарпараст, 2004. -199с.
2. Маърузаи миллӣ оид ба ҷараёни татбиқи паймони байналхалқӣ доир ба ҳуқуқи сиёсӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ аз ҷониби Ҷумҳурии Тоҷикистон. – Душанбе, 2008.
3. Конвенсияи Созмони Милали Муттаҳид бар зидди ҷиноятҳои муташаккили трансмиллӣ аз 15 ноябри соли 2000.
4. Фарҳанги истилоҳоти ҳуқуқ: зери таҳрири Академики АИ ҶТ Маҳмудов М.А. – Душанбе: Нашириёти «ЭР-граф», 2004. -543с.
5. Конвенсияи Созмони Милали Муттаҳид бар зидди коррупсия аз 31октябри соли 2003, бо қарори Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии ҶТ аз 16.04.2008 с. №952 ратификатсия қарда шудааст.
6. Конвенция Организации Объединённых Наций против коррупции. Нью-Йорк, ООН, 2004. -с.6.
7. Стратегия мубориза бо коррупсия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2008 - 2012.

Reference Literature

1. Khalifayev M.N. Coordination of Anticorruption Policy. Procurator`s Office of Tajikistan Republic – 80 years. –Dushanbe: Sarparast, 2004. -199pp.
2. National Report on Realization of the International Pact on Civil and Political Rights. – Dushanbe, 2008.
3. UNO Convention versus Transnational Organized Crime from November 15, 2000
4. The Dictionary of Juridical Terms. Under the editorship of Dr. of Law, Professor, academician of RT AS Makhmudov M.A. –Dushanbe: “Er-Grif” publishing-house, 2004. – p.543.

5. *UNO Convention versus Corruption from 31.10.2003 ratified by RT Majlisi Oli (upper chamber of the National Council) Majlisi Namoyandagon resolution (law chamber of representatives) from 16.04.2008, #952.*
6. *UNO Convention versus Corruption. New-York, UNO, 2004, p.6.*
7. *The Strategy of Combat against Corruption in Tajikistan Republic for 2008-2012. – Dushanbe, 2008, p.27.*

Международные стандарты антикоррупционных действий и их роль в снижении уровня коррупции и теневой экономики в условиях глобализации

Ключевые слова: коррупция, социальное сопротивление, теневая экономика, экономика преступления, право, коррупционное поведение

В статье рассматриваются содержание и формы международных стандартов антикоррупционных действий, и их роль в снижении уровня коррупции и теневой экономики в условиях глобализации. Обосновываются методы и формы сочетания национальных и международных стандартов антикоррупционных действий в системе антикоррупционных стратегий и политики государства.

International Standards of Anticorruption Actions and their Role in Corruption Level Reduction and Shadow Economy under the Conditions of Globalization

Key words: corruption, social resistance, shadow economy, economy crime, law, corruptive behavior

The article dwells on the context and forms of international standards of anticorruption actions and their role in a reduction of corruption level and shadow economy under the conditions of globalization. Methods and forms of combining national and international standards of anticorruption actions in the system of anticorruption strategies and state policy are well-grounded.

Рочъ ба муаллиф:

Ҳасанов Шарифхӯҷа Қозиевич, номзади илмҳои ҳуқуқ, дотсент, докторанти кафедраи назарияи иқтисоди Донишқадаи молия ва иқтисоди Тоҷикистон, e-mail: Sharifjon-8989@mail.ru

Сведения об авторе:

Хасанов Шарифхуджа Казиевич, кандидат юридических наук, доцент, докторант кафедры экономической теории Института финансов и экономики Таджикистана, e-mail: Sharifjon-8989@mail.ru

Information about the author:

Hasanov Sharifkhuja Kozievich, Candidate of Law, Associate Professor, doctoral student in economic theory, Institute of Finances and Economy of Tajikistan, e-mail: Sharifjon-8989@mail.ru